

Klasstaket i svensk politik: Arbetarklassens möjligheter till politisk karriär

Olle Folke
Johanna Rickne

Det är ovanligt att personer från arbetarklassen blir politiker och gör politisk karriär. Andelen politiker med arbetarklassbakgrund är betydligt lägre än andelen arbetare i befolkningen i stort. För varje karriärsteg inom politiken minskar dessutom denna andel. Arbetarklassen utgör ungefär 50 procent av väljarkåren, 34 procent av kandidaterna i kommunvalen, 28 procent av ledamöterna i kommunfullmäktige, 17 procent av listettorna i kommunerna och 13 procent av riksdagsledamöterna. Dessa förhållanden har varit tämligen konstanta under de senaste 50 åren.

Studien undersöker orsaker till arbetarklassens underrepresentation i politiken. Den finner inget stöd för förklaringar baserade på väljarnas preferenser eller politikernas egen ambitionsnivå, inställning till politik eller hur mycket tid som kommunpolitiker lägger på sina uppdrag. Underrepresentationen kan inte heller förklaras av att arbetarpolitikerna skulle vara mindre kvalificerade. Möjliga orsaker är istället arbetaryrkenas mindre flexibla arbetsvillkor och politiska organisationers sociala miljö. Huvudansvaret för att förbättra arbetarklassens representation är därför partiernas.

Olle Folke är professor i statskunskap vid Uppsala universitet och *Johanna Rickne* är professor i nationalekonomi vid Stockholms universitet.

SNS ANALYS | En stor del av den forskning som bedrivs är vid sin publicering anpassad för vetenskapliga tidskrifter. Artiklarna är ofta teoretiska och inomvetenskapligt specialiserade. Det finns emellertid mycket forskning, framför allt empirisk och policyrelevant sådan, som är intressant för en bredare krets. Målet med SNS Analys är att göra denna forskning tillgänglig för beslutsfattare i politik, näringsliv och offentlig förvaltning och bidra till att forskningen når ut i medierna. Finansiellt bidrag har erhållits från Jan Wallanders och Tom Hedelius Stiftelse. Författarna svarar helt och hållet för analys, slutsatser och förslag.

»Arbetarklassen är starkt underrepresenterad i världens parlament.«

Ett globalt demokratiskt problem

Arbetarklassen är starkt underrepresenterad i världens parlament. Trots att gruppen ofta utgör mer än 50 procent av befolkningen är endast 5–15 procent av parlamentarikerna från arbetarklassen. Bristen på arbetare inom politiken skadar det politiska systemets legitimitet och innebär att arbetarklassens gemensamma intressen återspeglas sämre i de politiska besluten. Även om arbetarklassens underrepresentation på höga politiska positioner är väldokumenterad vet vi avsevärt mindre om var på den politiska karriärtrappan arbetare »försvinner« och varför det sker. I denna SNS Analys sammanfattas forskningsartikeln »The Class Ceiling in Politics« som försöker fylla detta gap i forskningslitteraturen genom att undersöka arbetarklassens förekomst och karriärer inom svensk politik.¹

Andelen arbetare sjunker för varje politiskt karriärsteg

Den vanligaste vägen till riksdagen går via kommunpolitiken. Det är i kommunerna som människor blir medlemmar i ett parti, kandiderar i kommunalvalet, väljs till kommunfullmäktige och blir ledare för lokala partigrupper. Över 70 procent av de ungefär 120 nya riksdagsledamöterna i varje valperiod kommer direkt från den kommunala nivån.

För att få fram befolkningens och politikernas yrkesbakgrund och därigenom kunna kategorisera dem som antingen arbetare eller icke-arbetare använder vi registerdata från Statistiska centralbyrån. Vår huvudsakliga definition innebär att gruppen främst inkluderar personer med manuella arbetsuppgifter.² Män inom denna grupp arbetar ofta inom bygg- och tillverkningsindustrin, medan kvinnor oftast arbetar inom vård och omsorg. I forskningsartikeln visar vi att liknande forskningsresultat erhålls när vi istället använder definitioner baserade på inkomst och utbildningsnivå.

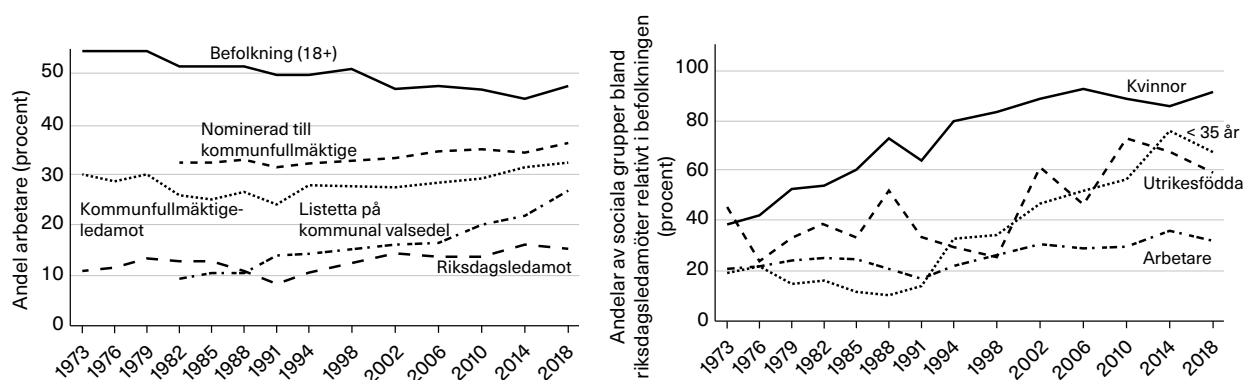
All analys av data har utförts på Statistiska centralbyråns säkra server. Forskningsobjekten förblir därigenom anonyma, eftersom myndigheten avidentifierar alla namn och personnummer. Mer information om dessa metoder återfinns i appendix.

Andelen arbetare bland den röstberättigade svenska befolkningen låg

1. Artikeln publicerades nyligen i *American Political Science Review* och finns tillgänglig i sin helhet på tidskriftens webbplats <https://doi.org/10.1017/S0003055424001011>.

2. Se Erikson, Goldthorpe och Portocarero (1979).

Figur 1. Andelen arbetare på olika nivåer i svensk politik och av befolkningen (till vänster) och andelar av sociala grupper bland riksdagsledamöter relativt i befolkningen (till höger).

Not: En arbetare definieras utifrån yrkesbakgrund i ett arbetaryrke enligt klass-kategoriseringen EGP (Erikson, Goldthorpe och Portocarero 1979). Det är en av de vanligaste klassificeringarna inom sociologin och har även använts av SCB för att mäta klass. Data kommer från svenska register och innefattar samtliga innevånare över 18 år samt alla personer på respektive politiskt karriärsteg. Data för äldre valsedlar har digitaliserats av författarna till rapporten. Data för 1998 saknas på grund av ett tidsgap i SCB:s tillhandahållande av yrkesdata på individnivå. En kommunal partiledare är listettan på partiets kommunala valsedel. N(befolkning)=59 760 437; N(nominerad)=397 511; N(kommunfullmäktigeledamot)=159 743; N(kommunal listetta)=7 125; N(riksdagsledamot)=4 068.

stabil runt 45–55 procent mellan 1973 och 2018³ (se den vänstra delen av figur 1). Andelen arbetare på olika politiska positioner var betydligt lägre under hela perioden, särskilt högre upp på den politiska karriärstegen. Arbetarklassen utgjorde ungefär 35 procent av de nominerade i kommunalvalet, 28 procent av fullmäktigeledamöterna, 17 procent av ledarna för de kommunala partigrupperna (mätt som *listettorna* på partiernas valsedlar i kommunalvalet) samt 13 procent av riksdagsledamöterna. En viss uppgång kan skönjas under de senaste valen, vilket har att göra med att Sverigedemokraterna, som har en hög andel arbetare bland sina politiker, numera innehar en större andel av de politiska positionerna.

Trots den lilla uppgången har det under de senaste 50 åren gått långsammare för arbetarklassen att ta sig till rikspolitiken jämfört med andra grupper i historiskt utanförskap (se den högra delen av figur 1). Grupperna kvinnor, yngre (under 35 år) och utrikesfödda har kommit att utgöra allt mer snarlika andelar av riksdagsledamöterna och den röstberättigade befolkningen. Utvecklingen för arbetarklassen har varit betydligt långsammare och nivån av underrepresentation är alltså fortsatt väldigt hög.

Andelen arbetare på alla politiska nivåer är ungefär densamma bland kvinnor och män, vilket innebär att fler kvinnor i politiken inte har påverkat andelen arbetare. Vi finner vidare att mönstren i figur 1 kvarstår för andra sätt att kategorisera den politiska karriärstegen, exempelvis genom att inkludera förtroendeuppdrag i kommunala nämnder eller kommunstyrelse. En annan relevant observation är att andelen arbetare är snarlik bland

3. 1973 är första året som vi har tillgång till data för både riksdags- och fullmäktigeledamöter. Data för 2022 var inte tillgängligt när artikeln författades.

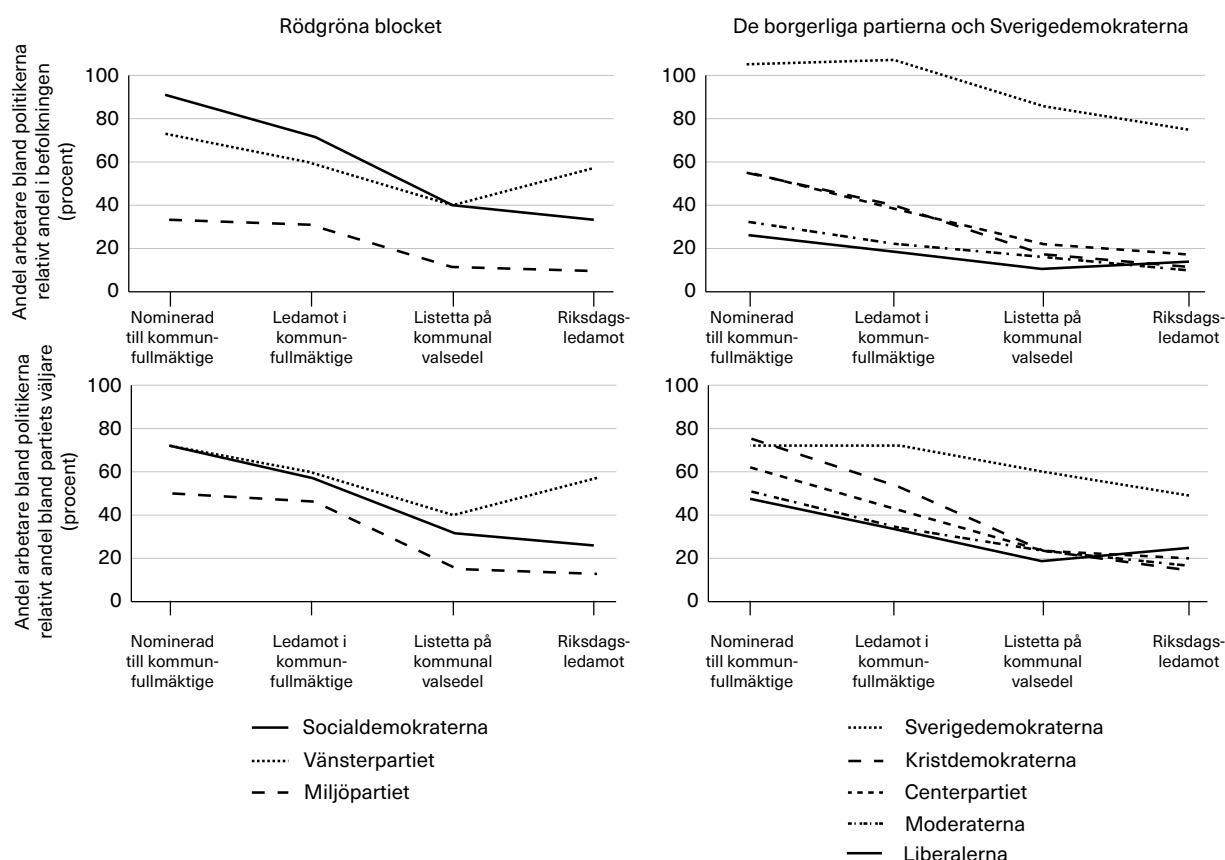
personer som når riksdagen via kommunpolitiken och bland dem som går direkt in i riksdagen utan lokalpolitisk erfarenhet.

Socialdemokraterna både bäst och sämst

I analysen ovan visade vi de övergripande mönstren i arbetarklassens representation. För att förstå hur olika partier bidrar till arbetarklassens underrepresentation är det viktigt att göra analysen även på partinivå. När vi undersöker skillnad i arbetarklassens representation bör vi ta hänsyn till de betydande olikheterna mellan politiska partier när det gäller andelen arbetare bland deras väljare.

Genom att jämföra andelen arbetare i ett parti både med andelen arbetare i befolkningen och med andelen bland partiets väljare tar vi hänsyn till att partierna har olika möjligheter att locka väljare till att bli aktiva i partiet. Vi presenterar resultaten för partijämförelsen i figur 2.

Figur 2. Relativa andelar arbetare per parti och politiskt karriärsteg jämfört med befolkningen (övre raden) och partiernas egna väljarkårer (nedre raden).

Not: Sammanlagda tvärsnittsdata från valen 1973 till 2018. Uppgifter om väljarsammansättning över tid kommer från den svenska nationella valundersökningen (Hedberg 2020). Dessa används tillsammans med registerdata för att skatta andelen arbetare bland partiets väljare. Andelen arbetare bland väljarna för parti p i val t och kommun m beräknas enligt formeln

$$W_{ptm} = (V_{pt}^W * Pop_{mt}^W) / (V_{pt}^W * Pop_{mt}^W + V_{pt}^{NW} * Pop_{mt}^{NW})$$

där V_{pt}^W och V_{pt}^{NW} är partiernas nationella andelar arbetare och icke-arbetare bland sina väljare och Pop_{mt}^W och Pop_{mt}^{NW} är andelen väljare i kommunernas befolkningar. Vi dividerar andelen arbetare på varje karriärnivå och inom varje parti med dessa siffror för respektive kommun och val och rapporterar genomsnittliga värden i figuren. Beräkningen för riksdagsledamöter använder motsvarande metod på nationell nivå.

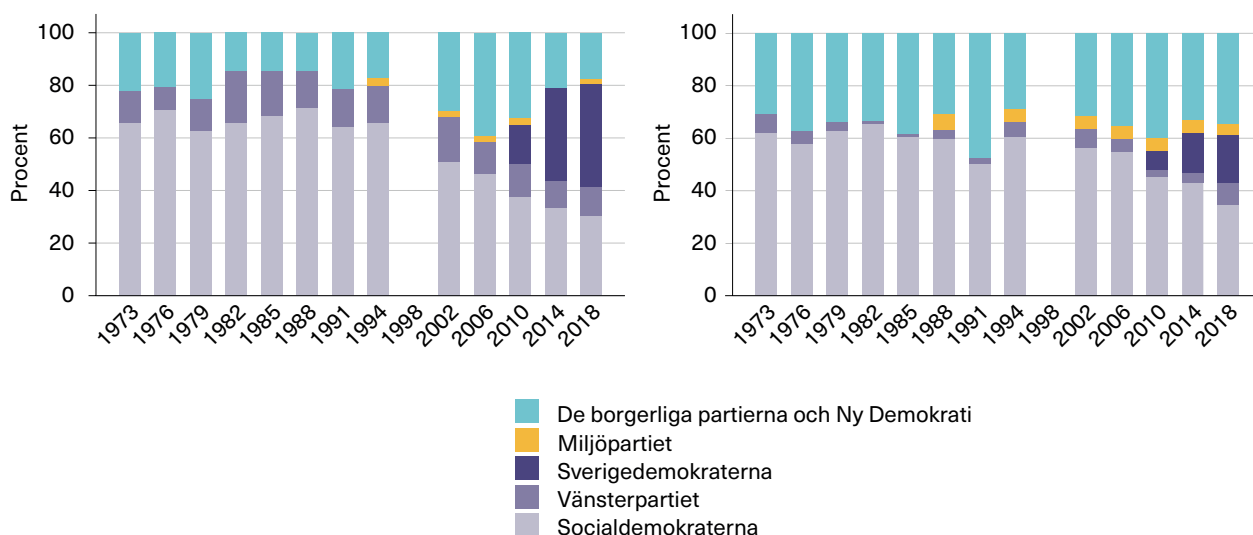
I de flesta partier ser vi att arbetarklassens representation minskar på högre positioner. Det enda parti som avviker från detta mönster är Vänsterpartiet, där andelen arbetare visserligen sjunker på högre kommunpolitiska positioner, men sedan ökar i steget mellan kommun och riksdag.

När vi jämför andelen arbetare med befolkningen som helhet i övre delen av figur 2 är skillnaderna stora. Det parti som har högst arbetarrepresentation är Sverigedemokraterna. Även om Socialdemokraterna och Vänsterpartiet inte når upp till Sverigedemokraternas andel arbetare har de båda partierna betydligt högre andelar arbetare än de borgerliga partierna och Miljöpartiet.

Om vi istället jämför arbetarnas representation med partiets väljare (nedre delen av figur 2) är skillnaderna mellan partierna betydligt mindre. Sverigedemokraterna har fortfarande högst representation, men skillnaden är mycket mindre. Mellan de andra partierna ser vi inte längre några tydliga skillnader. Vi kan också se att alla partier, inklusive Sverigedemokraterna, har en avsevärt lägre andel arbetare bland sina politiker än bland väljarna.

Ett annat sätt att studera partiskillnader är att visa partisammansättningen bland riksdagsledamöter som är arbetare, vilket vi gör på den vänstra sidan av figur 3. Fram till mitten av 1990-talet företrädde nästan två tredjedelar av riksdagens arbetare Socialdemokraterna. En nedgång kan skönjas under de senare åren, och i det sista valet som ingår i vår studie bidrog Sverigedemokraterna med en större andel av riksdagens arbetare.

Figur 3. Partisammansättning bland riksdagsledamöter som är arbetare (till vänster) och av ytterligare (hypotetiska) riksdagsledamöter från arbetaryrken om partiernas andel arbetare i riksdagen motsvarat andelen arbetare bland dess väljare (till höger).

Not: Andelen arbetare bland väljarna för varje parti och i varje val har approximerats med hjälp av data från de svenska valundersökningarna, där information om respondentens yrke gör att vi kan använda samma kategorisering av arbetare och icke-arbetare som i analysen av registerdata. Data för 1998 saknas på grund av ett tidsgap i SCB:s tillhandahållande av yrkesdata på individnivå.

Figurens högra sida illustrerar istället sammansättningen av de ytterligare (hypotetiska) arbetare som skulle blivit invalda i riksdagen om andelen arbetare i riksdagen för varje parti speglar andelen arbetare bland partiets väljare. Här står Socialdemokraterna ut i negativ bemärkelse. Partiet bidrar även med en majoritet av de arbetare som »saknas» i riksdagen under det tillspetsade antagandet att alla arbetarväljare vill bli representerade av en arbetare, och vice versa för icke-arbetare. Detta kan förklaras av flera faktorer. Socialdemokraterna är ett stort parti med en betydande andel väljare från arbetarklassen. Samtidigt är andelen arbetare på partiets politiska uppdrag lägre än andelen bland väljarna, och skillnaden ökar för varje politiskt karriärsteg. I och med att Sverigedemokraterna blivit ett större parti bidrar de med en större andel av de arbetare som saknas.

I den analys vi presenterat hittills har vi beskrivit arbetarklassens politiska representation och hur den varierat över tid, mellan nivåer och mellan partier. I återstående delen av analysen undersöker vi varför just arbetarklassen är underrepresenterad och varför denna underrepresentation ökar ju högre upp man kommer i den politiska hierarkin.

Inte svårare för politiker från arbetarklassen att vinna personröster

En jämförelse av antalet personröster som individuella politiker får ger en en uppfattning om väljarnas syn på politiker från arbetarklassen. En sådan jämförelse kompliceras av att många väljare tenderar att kryssa en politiker som är placerad relativt högt upp på valsedeln eftersom de saknar tillräcklig information om kandidaterna för att göra ett välgrundat val bland samtliga kandidater.⁴ För att inte misstolka slentrianmässiga röster som väljarattityder, jämför vi antalet personröster på arbetare respektive icke-arbetare med samma listplacering. Vi jämför alltså listettor med andra listettor och så vidare.

Analysen visar att väljarna lika gärna kryssar politiker från arbetarklassen. Det saknas därmed belägg för tanken att partierna skulle tappa väljarstöd om de satte fler arbetare på valbar plats eller högre upp på vallistan. Dessa resultat överensstämmer med ett stort antal tidigare studier som avvisat bristande väljarstöd som förklaring till den låga andelen arbetare i politiken i olika länder.⁵

Arbetarnas egna färdigheter är inte problemet

Politiska uppdrag är komplexa, och det är inte enkelt att identifiera de färdigheter som gör en viss politiker bättre lämpad för ett förtroendeuppdrag än en annan. Trots dessa svårigheter erbjuder svenska registerdata världs- unika förutsättningar att studera skillnader i färdigheter mellan arbetare och icke-arbetare. De ger oss också möjligheten att undersöka om dessa skillnader kan förklara varför arbetarna har en lägre sannolikhet att klättra på den politiska karriärstegen.

»Det saknas därmed belägg för tanken att partierna skulle tappa väljarstöd om de satte fler arbetare på valbar plats eller högre upp på vallistan.«

4. För en översikt av forskningen om väljarbeteenden, se Blom-Hansen m.fl. (2016).

5. För en översikt av denna litteratur, se Carnes och Lupu (2023a).

ATTITYDER OCH PERSONLIGHETSDRAG

Liksom i andra delar av samhället kan även inom politiken människors egen *ambitionsnivå* förväntas påverka hur långt de når i sina karriärer. Enkätdata från Väst-SOM-undersökningen visar att personer från arbetarklassen är mindre benägna att vilja bli kommunpolitiker.⁶ Detta gap i ambitionsnivå försvinner emellertid när vi jämför arbetare och icke-arbetare som redan har tagit steget in i kommunpolitiken. Vi finner inga belägg för att lägre ambitioner att avancera i den politiska karriären förklarar den minskande andelen arbetare på högre uppdrag.

I KOLFU-undersökningen som genomfördes 2017 ställdes enkätfrågor till svenska kommunalpolitiker för att få mått på tre andra mjuka färdigheter som är relevanta för politiska uppdrag.⁷ *Public service motivation* avser viljan att förbättra samhället genom sitt förtroendeuppdrag snarare än att gynna sig själv. Vi mäter politikernas *ärlighet och ödmjukhet* med ett validerat frågebatteri från psykologin, och vi mäter politikernas *arbetsinsats* inom sina uppdrag och under valkampanjer. Vi finner inga skillnader mellan arbetare och icke-arbetare i dessa färdigheter, vilket föranleder slutsatsen att de saknar relevans för att förklara underrepresentation av arbetare inom politiken.

KOGNITIVA FÄRDIGHETER

Arbetare har i genomsnitt lägre *högstadiabetyg* och sämre resultat på den militära mönstringens *kognitiva test* än befolkningen i stort. Arbetare har även lägre *relativ inkomstförmåga* på arbetsmarknaden (mer information om dessa variabler finns i appendix). Dessa skillnader kan emellertid inte heller förklara varför det inte är lika sannolikt att arbetare avancerar inom politiken. Mer än två tredjedelar av arbetarnas lägre sannolikhet att avancera i karriären kvarstår när vi jämför politiker som har antingen samma *högstadiabetyg*, samma resultat på mönstringsprovet eller samma *arbetsinkomster* som personer av samma kön och i samma boendekommun samt med snarlik utbildning och anställningssektor på arbetsmarknaden. När dessa mått konstanthålls har den genomsnittliga arbetaren 50 procents lägre chans att bli nominerad i kommunalvalet, 30 procents lägre chans att väljas till kommunfullmäktige, 50 procents lägre chans att bli partiets listetta i kommunen och 100 procents lägre chans att gå från kommunpolitiken till riksdagen. Dessa genomsnitt redovisas i figur 4. Det är dessa stora oförklarade gap i karriärstegen som utgör klasstaket i svensk politik.

»Det är dessa stora oförklarade gap i karriärstegen som utgör klasstaket i svensk politik.«

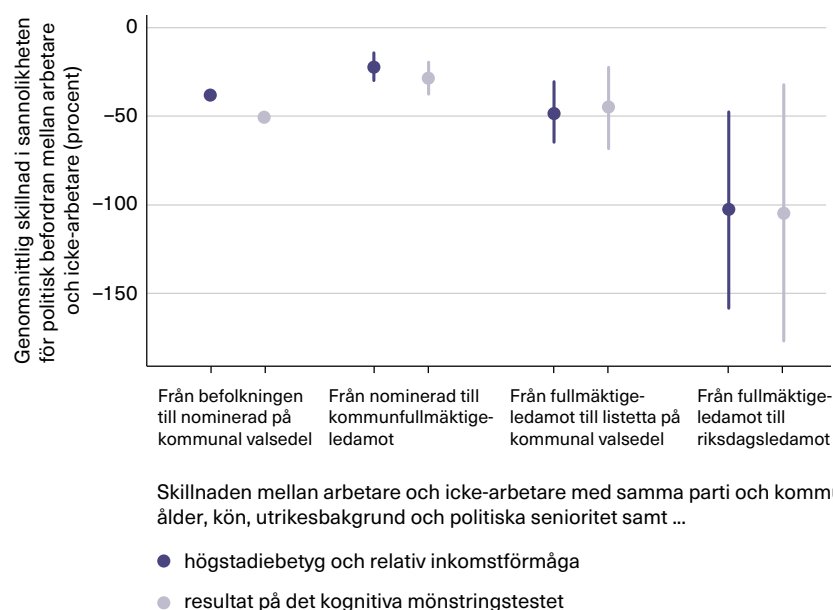
Oflexibla arbetsvillkor

Att påbörja en politisk karriär innebär ofta en rad tidskrävande möten och aktiviteter med den lokala partiföreningen, kommunala nämnder och kommunfullmäktige. Arbetsvillkoren i arbetaryrken tenderar att vara svårförenliga med dessa åtaganden. Arbetare har vanligtvis sämre förutsättningar att styra över den egna arbetstiden, färre möjligheter att jobba hemifrån och striktare regler om tillfällig frånvaro. Vi finner i dessa avseenden stora skillnader mellan arbetare och icke-arbetare. Skillnaden är dock så pass stor att

6. SOM-institutet (2022b).

7. Se Karlsson (2017).

Figur 4. Arbetares nackdel för politisk befordran när färdigheter, politisk erfarenhet och demografisk bakgrund hålls konstanta.

Not: Figuren visar skattade skillnader i den genomsnittliga sannolikheten för politisk befordran mellan de nivåer som listas på den horisontella axeln. Skillnaden skattas genom regressionsanalys där utfallsvariabeln är satt till 1 om personen befordras i ett val relativt föregående val och 0 om personen förblir på den lägre positionen eller lämnar politiken. Kontrollvariabler listas i figurens text. Vertikala linjer visar 95-procentiga konfidensintervall för estimaten. Mer information om de statistiska metoderna återfinns i appendix.

det är svårt att analysera innebörden för de politiska karriärerna.⁸ Analysen ger dock en fingervisning om att mindre flexibla arbetsvillkor utgör ett betydande hinder för arbetares möjligheter att satsa på den politiska karriären.

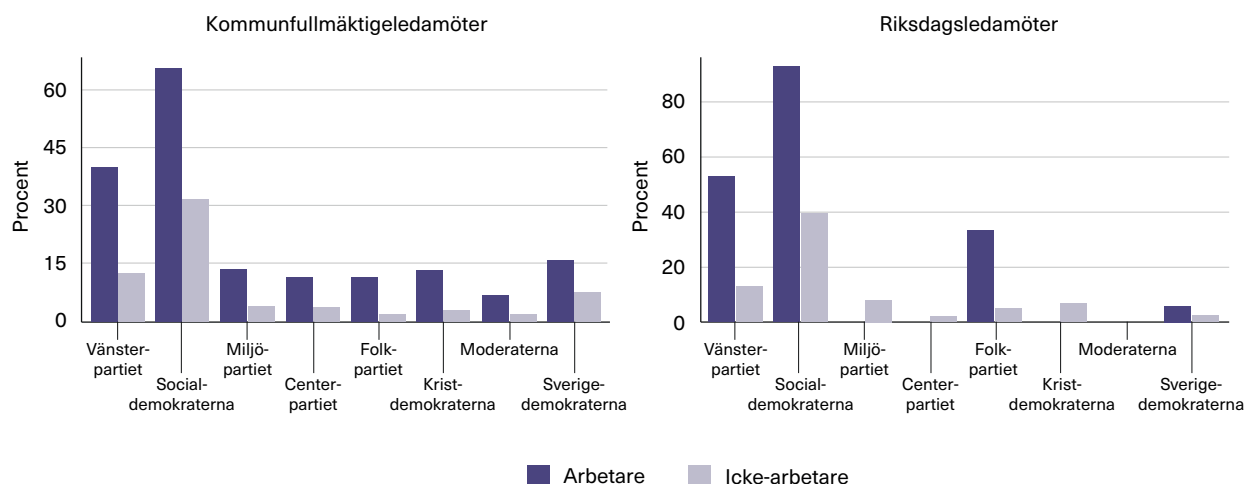
Organisatoriska kopplingar till LO-förbund har viss positiv betydelse

Från tidigare forskning vet vi att det finns en stark koppling mellan fackförbunds styrka och arbetares representation.⁹ I Sverige har LO-förbunden direkt nomineringsmakt inom Socialdemokraterna (Aylott 2003). Med detta som utgångspunkt undersöker vi därför om organisatoriska kopplingar till ett LO-förbund tycks hjälpa arbetare att komma in i politiken och därefter avancera. För att undersöka personer som fått ekonomisk ersättning från

8. Nästan all variation i arbetsvillkor finns mellan arbetare och icke-arbetare snarare än inom respektive grupp, vilket gör det svårt att få fram separata statistiska estimat för arbetares sannolikhet att befordras när variabeln för arbetsvillkor läggs till i analysen.

9. Se till exempel Carnes och Lupu (2023b).

Figur 5. Andelen politiker med organisatorisk koppling till ett LO-förbund.

Not: En organisatorisk koppling till ett LO-förbund approximeras med att ha emottagit minst 100 kronor i ekonomisk kompensation för uppdrag eller arbete från ett sådant förbund vid någon tidpunkt sedan 1985. Data är poolade tvärsnitt för folkvalda politiker i alla val mellan 2002 och 2018. N(kommunfullmäktigeledamot)=60 217; N(riksdagsledamot)=1 557.

något LO-förbund¹⁰ sedan 1985 använder vi data från Skatteverket som visar att ungefär 5 procent av befolkningen har fått en sådan ersättning. Cirka 3 procent av dessa personer fick sin ersättning från ett deltids- eller heltidsjobb inom facket. Återstående 97 procent kan antas vara i huvudsak fackliga representanter på olika arbetsplatser. Vi använder beteckningen organisatorisk koppling till ett LO-förbund för att beskriva gruppen som helhet.

Figur 5 visar att det finns stora skillnader mellan partier i andelen arbetarpolitiker med en organisatorisk koppling till ett LO-förbund. Socialdemokraterna har den högsta andelen, med över två tredjedelar av de folkvalda på kommunal och nationell nivå som har sådan koppling. Sedan följer Vänsterpartiet där ungefär hälften av arbetarpolitikerna har en sådan koppling. I de borgerliga partierna och Sverigedemokraterna är andelarna betydligt lägre. En viktig slutsats från denna analys är att även om Sverigedemokraterna har en hög andel arbetare så ser deras väg in i partiet väldigt annorlunda ut jämfört med de arbetare som kommer in i Socialdemokraterna och Vänsterpartiet.

I forskningsartikeln visar vi att arbetare i befolkningen som har facklig koppling är flerfaldigt mer sannolika att bli nominerade i kommunalvalet för Vänsterpartiet eller Socialdemokraterna än arbetare som saknar en sådan koppling. När det gäller att nå de högre nivåerna som listetta och riksdagsledamot syns emellertid ingen fördel för de fackligt kopplade arbetarna. Den fackliga kopplingen verkar underlätta för arbetare att ta sig till lägre

10. Vi identifierar organisationer som är fackförbund via SCB:s standard för svensk näringsgrensindelning (SNI). Vi använder sedan Arbetskraftsundersökningen (AKU) för att identifiera om fackförbundet är ett LO-förbund eller ej. Om mer än 80 procent av de AKU-respondenter som är anställda i organisationen är medlemmar i ett LO-förbund, kategoriserades organisationen som sådant.

nivåer i dessa partier, men inte till de tyngre uppdragen. Bland övriga partier syns inga tecken på att en organisatorisk koppling till ett LO-förbund skulle underlätta arbetares avancemang i den politiska karriären.

Slutord

Alla nivåer inom svensk politik har en brist på representanter från arbetarklassen. För att råda bot på detta behövs därför insatser på alla nivåer: från det första steget in i ett parti till övergången från kommunpolitiken till riksdagsnivån.

»Samtliga riksdagspartier har en större andel arbetare bland sina väljare än bland sina politiker.«

Samtliga riksdagspartier har en större andel arbetare bland sina väljare än bland sina politiker. Denna skillnad är större på högre än på lägre uppdrag. Betydelsen av ett enskilt partis totala underrepresentation av arbetare är avhängigt av partiets storlek och hur många arbetare som röstar på det. Socialdemokraterna är ett stort parti med många väljare från arbetarklassen, vilket gör deras snedrekrytering särskilt viktig att åtgärda.

Vilka insatser är då relevanta? Studien visar att bristen på arbetarpolitiker inte kan härledas till politikernas egna ambitioner eller färdigheter. Inte heller till att väljarna skulle föredra icke-arbetare. Dessa områden är således mindre relevanta för eventuella åtgärder.

När det gäller ambitionsnivån att träda in i kommunpolitiken har emellertid arbetares ambitionsnivå visat sig vara lägre än icke-arbetares. En tänkbar åtgärd vore därför att informera och entusiasmera fler människor att ta lokalpolitiska uppdrag, vilket skulle kunna göras redan i skolan.

Våra resultat tyder på att mindre flexibla och regelbundna arbetsvillkor inom arbetaryrken gör dem svårare att kombinera med politiska engagemang. Praktiska lösningar inom detta område skulle kunna införas på olika nivåer, exempelvis genom nationell lagstiftning, inom branscher eller hos enskilda arbetsgivare. Samtidigt kan åtgärder vidtas inom politiska partier och organ för att anpassa mötesscheman och mötesformat till arbetaryrkenas lägre flexibilitet och regelbundenhet i tid och rum.

Framtida studier bör undersöka förutsättningarna för olika grupper att meritera sig för tyngre uppdrag inom de politiska partierna. Socialpsykologisk forskning om hur människor interagerar med varandra i grupp är en potentiell teoretisk utgångspunkt. Människor blir oftare vänner med – och får en mer positiv uppfattning om – personer som tillhör samma sociala grupp som de själva. Det skapar sämre förutsättningar för att etablera sociala nätverk och förbättra meriterna för grupper som är i minoritet inom en organisation. Det behövs därför fler studier för att ta reda på hur den här typen av processer ser ut i praktiken.¹¹ Studierna kan exempelvis undersöka hur politiker upplever den sociala miljön i partiet och politiken i bredare mening. De kan även kartlägga vilka egenskaper och färdigheter som värderas för att bli aktuell för högre uppdrag.

Appendix: Hur gjordes studien?

Information om alla nominerade och valda kommunfullmäktige- och riksdagsledamöter kommer från partiernas egna valsedlar. När ett parti deltar i ett val åläggs det att inlämna sin valsedel till valmyndigheten med informa-

11. Se exempelvis Widenstjerna (2020).

tion om varje kandidats personnummer. Dessa valsedlar har digitaliserats inom forskningsprojektet, vilket givit en lista på alla nominerade och valda, deras parti, rangordning på valsedeln och antalet personröster. Materialet täcker alla val mellan 1973 och 2018.

Statistiska centralbyrån tillhandahåller information från olika statistiska register för hela den svenska befolkningen. Myndigheten avidentifierade personnumren för alla personer i befolkningen och alla organisationsnummer för företag. Studien använde statistiska register från Medlingsinstitutet för att mäta människors huvudsakliga yrke under varje kalenderår. Andra register som användes innefattade folk- och bostadsräkningar, registret för betyg från högstadiet, Plikt- och provningsverkets data från den militära mönstringen, Skatteverkets register över arbetsinkomster, samt SCB:s sammanslagna registerdatabas LISA med information om demografi och utbildning. För att mäta arbetsvillkor användes data från arbetsmiljöundersökningen för åren 1991 till 2021. För att mäta ekonomiska kopplingar till LO-förbund användes Arbetskraftsundersökningarna (1987 till 2019) samt jobbregistret (1985 till 2019).

Nationella och regionala enkätdata från Samhälle-, Media-, Opinionsundersökningarna (SOM-institutet 2022a och 2022b) användes för att mäta befolkningens politiska ambitioner, bekantskaper med politiker, samt deras politiska ideologi och politiska preferenser. Motsvarande enkätdata för politiker kom från kommun- och landstingsfullmäktigeundersökningen (KOLFU) för 2012 (Karlsson och Gilljam 2014) och 2017 (Karlsson 2017), varav den senare innehöll forskningsprojektets frågor om så kallad public service motivation, ärlighet och ödmjukhet, samt tidsåtgång för politiska uppdrag och politiska kampanjer.

Regressionsanalys användes för att beräkna skillnader mellan arbetare och icke-arbetare i sannolikheten för befördran mellan politiska karriärsteg (figur 4). Analysen genomfördes med respektive utan kontrollvariabler för kön, global födelseregion, ålder och huruvida personen var högskole- eller universitetsstudent. Kontrollvariabler för politisk kompetens och kognitiva färdigheter lades stegvis till i dessa regressioner. Politisk senioritet mättes med antalet tidigare perioder som kommunfullmäktigeledamot. Fyra typer av arbetsvillkor vägdes samman till ett index för icke-flexibla arbeten och tillades analysen.

Studien mätte kognitiva färdigheter med betyg från högstadiet, resultat på det kognitiva testet i den militära mönstringen samt beräknad inkomstförmåga på arbetsmarknaden. Beräkningen av inkomstförmåga använde följande metod: med hjälp av registervariabler beräknades avvikelser mellan en persons årsinkomst och årsinkomsterna bland alla andra personer i befolkningen med samma kön och boendekommun, samt med snarlik utbildning och anställningssektor. Måttet jämför således inte inkomsterna hos en finansperson och en svetsare, utan mellan jämnåriga finanspersoner respektive svetsare av samma kön som är bosatta i samma ort. Variabeln fångar framgången på arbetsmarknaden inom en snävt definierad yrkesgrupp. Den har därför endast ett svagt (i princip negligerbart) statistiskt samband med utbildningsår och ålder. Med hjälp av standardisering sätts måttenheten till standardavvikelser.

Organisatorisk koppling till ett LO-förbund mättes som en binär indikator för personer som fått en årlig arbetsinkomst på mer än hundra kronor från en sådan fackförening. Denna definition innefattar således personer som jobbat heltid eller deltid på en fackförening samt betalda fackrepresentanter på företag och organisationer. Regressionsanalys användes för att jämföra sannolikheten för befordran i den politiska karriären mellan politiker med och utan dessa kopplingar.

Referenser

- Aylott, Nicholas (2003). »After the Divorce: Social Democrats and Trade Unions in Sweden«. *Party Politics* 9(3): 369–390.
- Blom-Hansen, Jens, Jørgen Elklit, Søren Serritzlew och Louise Riis Villadsen (2016). »Ballot Position and Election Results: Evidence from a Natural Experiment«. *Electoral Studies* 44: 172–183.
- Carnes, Nicholas och Noam Lupu (2023a). »The Economic Backgrounds of Politicians«. *Annual Review of Political Science* 26: 253–270.
- Carnes, Nicholas och Noam Lupu (2023b). »Working-Class Officeholding in the OECD«. I Lupu, Noam och Jonas Pontusson (red.) *Unequal Democracies: Public Policy, Responsiveness, and Redistribution in an Era of Rising Economic Inequality*. Cambridge: Cambridge University Press, 177–195.
- Erikson, Robert, John H. Goldthorpe och Lucienne Portocarero (1979). »Intergenerational Class Mobility in Three Western European Societies: England, France and Sweden«. *The British Journal of Sociology* 30(4): 415–441.
- Hedberg, Per (2020). »Väljarnas partier 1956–2018.« Valforskningsprogrammets rapport 2020:3. Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen.
- Karlsson, David och Mikael Gilljam (red.) (2014). *Svenska politiker. Om de folkvalda i riksdag, landsting och kommuner*. Stockholm: Santérus Förlag.
- Karlsson, David (2017). Kommun- och landstingsfullmäktigeundersökningen (KOLFU) 2017. Göteborgs universitet.
- SOM-institutet (2022a). Den nationella SOM-undersökningens kumulativa dataset 1986–2020.
- SOM-institutet (2022b). Väst-SOM Sverige 1996–2003.
- Widenstjerna, Thomas (2020). *Vem väljer vem – och varför? Om betydelsen av homosocialitet och personliga kontakter i partiets nomineringsprocesser*. Doktorsavhandling i statsvetenskap. Östersund: Mittuniversitetet.

SNS Förlag
Box 5629, 114 86 Stockholm
Telefon: 08-507 025 00
info@sns.se www.sns.se

SNS – Studieförbundet Näringsliv och Samhälle – är en oberoende ideell förening som genom forskning, möten och utbildning bidrar till att ledande beslutsfattare i näringsliv, politik och offentlig förvaltning kan fatta välgrundade beslut baserade på vetenskap och saklig analys. 280 ledande företag, myndigheter och organisationer är medlemmar i SNS.